

ZENDING EN EVANGELISATIE

Evangelisatie door de groote Pers. 1)

De door den oorlog terneergeslagen menscheid lijdt eenzijdig aan een verlegen makenden overvloed, anderzijds aan een jammerlijk gebrek. De overstelpende veelheid is buiten den mensch, de knellende leegte is in hem. Met de veelheid, door de verbijsterende hoogte van de cultuur en techniek opgestapeld, weet hij geen weg, en voor die pijnigende leegte weet hij geen raad.

De Kerk des Heeren in haar geheel en elk belijder van Christus persoonlijk hebben in den nood van onzen schrikkelijken tijd de groote roeping, door God hun opgelegd, wel te verstaan en — ernstig te behartigen. Ofschoon er ten dezen groote reden tot dankbaarheid is, wijl het Evangelisatiewerk al breeder terrein gaat bestrijken, toch kan en moet het nog veel grooter worden. En er zijn verblijdende perspectieven. Door den Bond voor Inwendige Zending te Amsterdam werd reeds twee jaar achtereen de Kerstboodschap gebracht van huis tot huis. Deze is ook op andere plaatsen in ons land evenzoo verspreid.

De plakkaat-zending geschiedde herhaaldelijk door de Evangelisatie-Commissie te Leiden en te Amsterdam, uitgaande van de Geref. Kerk, en te Utrecht vanwege de Hervormde Stadszending.

Dergelijk Evangelisatie-werk, waarbij de groote klok geluid wordt, moest meer algemeen ter hand worden genomen.

Onlangs kwam mij onder de oogen „De Vredesbond”, „Algemeene Zendingscourant onder Hoofredactie van L. Lindeboom, Evangeliedienaar te 's Bosch, 1871”.

In 't nummer van October worden onder het opschrift „Evangelisatie”, wenken gegeven en middelen genoemd, die alleszins overweging verdienen. De schrijver van dit ingezonden stuk wijst op een in Engeland gebruikelijk Evangelisatie-middel, n.l. het plaatsen van advertenties in politieke dagbladen. Daardoor wordt een ernstig woord der Heilige Schrift, een korte gedachte, een aangrijpende vraag van tijd tot tijd onder de oogen der lezers gebracht. En dat aan duizenden en tienduizenden tegelijk, waarvan de meesten op een andere wijze moeilijk zijn te bereiken. Dat dit middel tot nu toe in ons land niet werd aangefat, wordt door den inzender van het artikel hieraan toegeschreven, dat het in den vollen zin des woords is: een werk des geloofs, waarvan wij meestal niet kunnen verwachten, op aarde vrucht te zullen zien. Toch rust op ons een zekere verantwoordelijkheid, om ook van dit koninklijke voertuig der gedachte zooveel mogelijk gebruik te maken, waardoor het zaad des Woords op éénzelfden dag heinde en verre wordt verspreid. Wat het uitwerkt zal de eeuwigheid openbaren. Geen enkel in 't geloof gesproken of geschreven woord gaat verloren. Het zal doen, wat Gode behaagt.

Toen ik dit las, drong de vraag zich aan mij op, of iets dergelijks thans ook onder ons niet kon en niet móest worden beproefd. Indien God ooit rijke en schoone „kansen” gaf, dan ongetwijfeld tegenwoordig, nu de wereld, ondanks al haar wetenschap en kunst, cultuur en techniek, radeloos en reddeloos verlegen zit.

Het is waar, door de Christelijke Radio-Vereeniging wordt het Evangelie als van de daken gepredikt. Wie nog maar eenigszins belangstelt in de hoogere dingen, kan er dagelijks van hooren. En de geliefkoosde Nicodemus-mantel behoeft daarbij niet eens te worden afgelegd.

Maar er is een al grooter wordende kring van menschen, die volstrekt niet belangstelt in de dingen der religie. Velen hebben met den godsdienst, zoo zij zeggen, heelemaal afgedaan. Ze zijn voor alle geestelijke indrukken totaal onvatbaar geworden.

Nu is het zeer gemakkelijk om te zeggen, dat alle arbeid hier stellig is een ploegen op rotsen. In Gods Woord vindt deze koude gedachte echter geen grond. De Heere verzekert nadrukkelijk: „Mijn Woord zal niet ledig wederkeeren. Het zal voorspoedig zijn, in hetgeen waartoe Ik het zend.” „Voorspoedig”, ondanks allen tegenstand, uringt het, door de mogendheid des Geestes, dwars door alle palissaden der vijanden heen. Onwederstandelijk.

Voorts hebben wij te rekenen met het feit, dat ook de meest ongelooovige en goddelooze mensch nooit geheel van God los kan komen. Een korte vraag, een aangrijpende gedachte, die een lezer onverwachts onder de oogen komt; plaatst iemand, die geheel in Godvergetelheid leefde, op eens voor het recht en den heiligen eisch des Heeren. Dit kan, door de werking van den Heiligen Geest, hem in het hart grijpen. In elk geval wordt daar-

door de zware verantwoordelijkheid, die op hem ligt, op de consciëntie geworpen.

Bij allen arbeid der Evangelisatie gaan wij van de grondgedachte uit, dat wij niet voor de vrucht, maar alléén voor het werk verantwoordelijk zijn.

Sporadisch zijn reeds in de richting van wat wij met dit artikel op het oog hebben, verschillende pogingen ondernomen. Wij verwijzen naar het debat over het referaat van Ds Prins op de jaarvergadering van „Filippus”. Daarbij deelde Ds C. Kapteijn mede, „dat A. B. Kleerekooper in „Het Volk” had geschreven, dat hij gaarne zou zien, dat de Bijbel was in ieder arbeidersgezin.”

Aan „Het Volk” werd daarna gevraagd, een advertentie in dat blad te mogen plaatsen, waarin op deze uittaling van Kleerekooper nogmaals de aandacht werd gevestigd. Dit verzoek werd toegestaan.

„In Deventer heeft men in het „Deventer Dagblad” het recht gehuurd, om in elk Zaterdagavondnummer op de voorpagina een tiental regels te plaatsen, wel opvallend, doch niet in advertentievorm gedrukt”. (Jaarversl. „Filippus”, 1934, bl. 68). Ds Aalberts van Wormerveer geeft reeds jaren achtereen gedichten in „De Zaanlander”. Het „Gemeentebld De 7000” te Zaandam van Vrijdag 18 Januari j.l. biedt op de voorpagina een artikel, door een onzer predikanten geschreven, getiteld: „Ieder het zijne geven”. Kort, maar krachtig wordt daarin onze verplichting ten opzichte van elkander, en vóór al jegens God den Heere, uiteengezet. Except de advertentie in „Het Volk”, betreft, wat wij hier noemden, plaatselijke bladen. Dit kleine begin mag en moet ons echter aansporen om stappen te doen, waardoor het geheele land wordt bereikt.

Allicht verwijst iemand ons naar het „Nederlandsch Christelijk Persbureau”, dat het Evangelie en berichten over het kerkelijk leven brengt in couranten en dus in gezinnen, waar ze anders niet komen. Toch heeft deze arbeid een ander karakter, dan hetgeen wij op het oog hebben.

De berichten en de litteraire schouw toonen, dat het Persbureau zich meer beweegt aan den omtrek van den cirkel, terwijl wij rechtstreeks willen doelen op het middelpunt.

Zou het niet mogelijk zijn, gedurig in de groote bladen, b.v. het „Algemeen Handelsblad”, „De Telegraaf”, de „Nieuwe Rotterdamse Courant”, iets te plaatsen bij wijze van annonce, met opvallende letter gedrukt?

Veel ruimte behoeft zulk een annonce niet in te nemen. De strekking er van is geen andere, dan den lezers een „halt” toe te roepen, wat onder 's Heeren zegen hen tot nadenken brengen moge.

Daartoe zou kunnen dienen een scherpe tekst uit Gods Woord als:

„Welgelukzalig is hij, wiens overtreding vergeven, wiens zonde bedekt is.” Psalm 32:1.

„Dwaalt niet, God laat zich niet bespotten. Want zoo wat de mensch zaait, dat zal hij ook maaien.” Galaten 6:7.

Zulk een annonce zou ook kunnen zijn een enkele vraag, bijv.:

Welken wegwijzer volgt gij, als gij Gods Woord ter zijde hebt geschoven?

„Zij hebben des Heeren Woord verworpen, wat wijsheid zouden zij dan hebben?” Jeremia 8:9.

Hebt gij met allen godsdienst afgedaan? En voelt gij u daar rustig bij? Wat getuigen dan de amuletten en gelukspoppen, die ge vindt in minstens 40 procent van de auto's?

Het kan óók zijn een vermaning:

Laat Gods Woord niet langer in een verloren hoek van uw huis onder het stof liggen.

Er zijn honderden wegen, die ten verderve voeren; doch er is maar één weg des behouds.

Geloof in den Heere Jezus Christus, en gij zult zalig worden, gij en uw huis. Handelingen 16:31.

Alzóó lief heeft God de wereld gehad, dat Hij Zijn eeniggeboren Zoon gegeven heeft, opdat een iegelijk, die in Hem gelooft, niet verderve, maar het eeuwige leven hebbe. Johannes 3:16.

Bekeert u en geloof het Evangelie. Marcus 1:15.

Die annonce kan ook zijn een gedachte, ontleend aan een onzer schrijvers. Het komt er hier op aan, dat deze met veel zorg gekozen worde.

Alles of niets.

Indien God, God is, dan is er en kan en mag er niets bestaan, onafhankelijk van Hem. God is als zoodanig Schepper, Onderhouder, Regeerder, absoluut soeverein aller dingen. Hem ergens stelselmatig buiten sluiten, is feitelijk Hem loochenen en Hem Zijn Godheid ontrooven. God is nu eenmaal niets of Hij is alles voor ons. Hij is de Alpha en Omega, de Eerste en de Laatste, uit en door en tot Wien alle dingen zijn. Dr H. Bavinck.

Alleen als het een mensch zou gelukken zijn eigen persoonlijkheid weg te denken, zou ook het geloof aan een persoonlijk God kunnen wegvallen.

Prof. Land.

Op deze en dergelijke wijzen zou gewerkt kunnen worden.

Het komt ons gewenscht voor, daarbij telkens een adres te noemen, waardoor aan belangstellenden de mogelijkheid wordt geopend tot het bekomen van nadere inlichting. Dit kan allicht voor dezen of genen een aanleiding zijn tot het openen van een correspondentie, welke dan ook nauwgezet dient te worden behandeld.

Zulk een adres is: het secretariaat van het Centraal Verband van Evangelisatie-commissies, of een lid der redactie van „Witte Velden”, van „De Kandelaar”, „De Goede Tijding” of „De Goede Weg”.

De kosten, aan zulk een Evangelisatie verbonden, zullen ongetwijfeld nog al ingrijpend zijn, des te meer gevoelig, omdat de Evangelisatie tot nu toe in het algemeen weinig geld heeft gekost. Doch als de redacties van de genoemde organen, en het Centraal Verband, zich op dit punt met elkaar wilden verstaan, zou er allicht wel een weg te vinden zijn, om in de kosten te voorzien.

Over de wijze van uitvoering dezer Evangelisatie valt natuurlijk nader te praten. Een daartoe benoemde Commissie kan tot het Bureau van de Bladen zich vervoegen, om persoonlijke samenspreking aan te vragen.

Zoo het denkbeeld „annonce” minder aantrekt, kon worden beproefd, of op een andere plaats in het blad ruimte kan worden verkregen.

Als de buitenlandsche bladen voor deze wijze van Evangeliseeren toegankelijk bleken, mogen wij hopen, dat zij ook ten onzent mogelijk zal zijn. De Nederlandsche Dagbladpers staat vergelijkenderwijs hoog, wijl daarin nog niet is de schreeuwerige sensatie-toon, die elders de courant beheerscht.

De tijd en gelegenheid dezer Evangelisatie hangt van de omstandigheden af. Dit zou kunnen geschieden vlak vóór de Christelijke feestdagen. De bedoeling is natuurlijk, niet slechts voor één keer een woord te doen uitgaan, maar van tijd tot tijd het zaad des Evangelies uit te strooien op den wijden akker.

De Commissie, die dit ernstige werk behartigt, late aan de uitvoering geregeld een samenkost voorafgaan, waarin de zegen des Heeren over dezen arbeid wordt afgesmeekt.

Wij brachten in dit artikel naar voren de gedachte: Evangelisatie door de groote Pers, en bespraken het motief daartoe, de mogelijke uitvoering, zoowel het voordeel als de bezwaren, daaraan verbonden. Nu verstaan wij zeer goed, dat zulk een omvangrijk plan maar niet zoo dadelijk uitvoerbaar is. Doch het begin, zij het ook klein, is er reeds. En nu is onze bedoeling of in grooter of beperkter verband van den Evangelisatie-arbeid, niet kon worden overwogen, het kleine begin tot méér ontwikkeling te brengen.

Het werk der Evangelisatie, als een arbeid onder degenen, die buiten de Kerk en het Godsrijk leven, behoort eenigszins gelijken tred te houden met den gang onzer eeuw, die in alles streeft naar de grootst mogelijke publiciteit.

Indien nu één ding dringend noodzakelijk moet heeten, dan is het ongetwijfeld, dat te midden van de al gevaarlijker wordende verleiding en den in schrikkelijke mate toenemenden afval, wij en zij worde uitgeroepen het heilig recht Gods over den mensch; en dat alom worde gebracht de prediking van Gods genade in Christus Jezus, den eenigen Redder en Behouder van het afgedwaalde en verloren.

Met Professor Grosheide gelooven wij (Heraut 13 Januari j.l.), dat er ten opzichte van de Evangelisatie door de Pers méér kan worden gedaan, dan tot nu toe het geval is.

Heemstede.

J. P. TAZELAAR.

HET BOEK VAN DE WEEK

Erasmiana 1934.

III. (Slot.)

Margaret Mann. Erasme et les débuts de la Réforme française (1517—1536). Paris.

Na de beide vorige artikelen, waarin Duitsche en Engelsche stemmen over Erasmus doorklonken, moge nu nog een enkel woord volgen over het bovengenoemde Fransche boek, zoodat dan een klein klaverblad is geboden over een man, wiens roem die van de meeste zijner tijdgenooten overtrof en wiens naam ook heden ten dage nog zoo veelvuldig wordt genoemd.

Dit werk is een zuiver wetenschappelijke studie over de verhouding tusschen Erasmus en het begin der Reformatie in Frankrijk, en is dus eigenlijk bestemd voor geschiedkundigen en theologen van beroep. Hier volgt dus geen kritische bespreking, waartoe ik de bevoegdheid mis, en die zeker in een kerkhistorisch tijdschrift beter op haar plaats zou zijn. Maar toch is de inhoud m.i. voor de waardeering van Erasmus van zoodanig belang, dat ze aanleiding mag zijn tot eenige algemeene opmerkingen.

Immers, de figuren van Luther en Erasmus zijn in de geschiedenis zoo nadrukkelijk als elkaars tegenspelers geplaatst, dat het voor de hand ligt, dat zij door de geschiedschrijvers ook gaarne naast en tegenover elkander zijn uitgebeeld. Maar de Calvinistische protestanten zullen minstens even sterk geïnteresseerd zijn bij de houding van Calvin tegenover den geleerde van Bazel. Welnu, in dit boek vindt men daarover een opzettelijke beschouwing in het laatste hoofdstuk: „Erasme

1) Dit artikel schreef ik in het najaar van 1933, doch hield het in portefeuille, om af te wachten, of ook andere stemmen in deze richting zich lieten hooren. Nu ter jaarvergadering van het Geref. Traktaatgenootschap „Filippus” op 6 September 1934 ook de Evangelisatie door het Dagblad werd besproken, kreeg ik des te beter een moed, om de gedachte, in mijn artikel neergelegd, vermeerderd met de later verkregen gegevens, bescheidenlijk ter overweging aan te bieden.

et Calvin. L'humanisme jugé par la réforme".

Nu gaf de jonge Calvin zijn beroemde Institutie in den christelijken godsdienst voor het eerst uit juist in het jaar, dat de oude Erasmus voor goed zijn oogen sloot (1536); en van een omgang tusschen hen, persoonlijk of per brief, is dan ook geen sprake geweest: de eenige ontmoeting tusschen beide mannen, waarvan gewaagd wordt, berust dan ook op een oncontroleerbare overlevering.

Aan den anderen kant echter oefende Erasmus, al was zijn figuur ook omstreken, in het laatste derde deel van zijn 70-jarig leven zulk een beheerschen invloed uit op het geestelijk leven zijner dagen, dat het ten eenenmale ondenkbaar is, dat iemand, die in dien tijd b.v. aan de universiteit van Parijs zijn academische studiën voltooide, aan hem zonder meer zou kunnen voorbijgaan en niet zijn houding bepalen moest tegenover Erasmus en de richting, die hij schitterend vertegenwoordigde: het humanisme.

Bij de beoordeeling van het erasmiaansche humanisme dient men echter wel in het oog te houden, dat dit een humanisme was van een bijzondere kleur, en geenszins vereenzelvigd kan worden met wat wij thans gewoonlijk onder humanisme verstaan.

Het humanisme, waartegen het christendom thans bewust positie kiest, omdat het zijn gevaarlijkste, wjl beminnelijkste vijand is, is een levens- en menscheidsbeschouwing, die geheel rust op de waardigheid, de kracht, het zelfontwikkelingsvermogen en het zelfbeschikkingsrecht, in één woord de autarchie van den mensch; voor het huidige humanisme is de mensch geestelijk en zedelijk „selfsupporting“.

Voor Erasmus, die zich op zijn sterfbed aan Christus' barmhartigheid aanbeval en wiens laatste woord, dat van zijn veege lippen kwam, de zucht was van het creatuur, dat zich overgeeft aan zijn Schepper, gold zulk een beschouwing zeker niet. Zeker had de Renaissance der oude letteren zijn geest gestempeld, maar nooit heeft hij zijn levensdoel geformuleerd, zonder daarin de allesbeheerschende plaats te geven aan Christus, die voor hem was de via, vita, veritas (de weg, de waarheid en het leven), en die genaderd wordt in een eenvoudig geloof, dat zich uit in de werken der liefde.

Een voorbereiding tot het inzicht in wat een christen betaamt, meende hij, dat gelegen kon zijn in de studie der klassieke letteren en cultuur. De wijsheid en schoonheid, die hij daarin vond en met critische onderscheiding waardeerde, meende hij niet behoeven te verwerpen, veeleer achtte hij die dienstig voor de veredeling der zeden, voor de verhooging van het beschavingspeil en de bevordering van een bewust christelijk leven.

In de verbinding van humanisme en christendom blijft het eerste een vormbeginsel en altoos volkomen gesubordineerd aan, en in dienst gesteld van het Evangelie; ook in den vorm, dien hij zelf als hoofddoel van zijn literaire werkzaamheden trachtte te verwezenlijken: door de vermeerdering van de kennis van de talen waarin de Bijbel geschreven en later door de kerk overgeleverd was, hem in zijn oorspronkelijken zin weer nader te brengen tot geestelijkheid en leekendom.

Het christendom van Erasmus, die wel niet tot de grootste denkers behoort, was even praktisch als dat van de Broeders des Gemeenen Levens, op wier scholen hij onderwijs had genoten. Hij lette meer op het leven dan op de leer, en zou niet gaarne iemand van afwijkende opvattingen verketteren, als zijn leven een christelijken geest ademde. Maar daarom spaarde hij zijn critiek ook niet op de misstanden der kerk: de pronk- en praalzucht der prelaten, de strijdzucht der pausen, de simonie in de kerk, de zedeloosheid der monniken, de zwendel der aflaatkramers, de dwaze heiligenvergoding.

Maar conciliant, verdraagzaam en verbindend als hij was, brak hij daarom niet met haar, maar bleef in haar protesteeren. Ook omdat de dogmatische inzichten bij hem nimmer het gewicht kregen als bij de Reformatoren; te zeer was hij door de haarkloverijen der scholastici, die hij in Parijs had meegemaakt, afkeerig geworden van debatten over dogmatische vraagstukken, en te diep was hij er van overtuigd, dat het menscheijk denken de goddelijke waarheden maar gedeeltelijk kan vatten, en dat het spreken der menschen over goddelijke zaken een stamelen blijft over iets, waarvan een volkomen kennis eerst na dezen wezen zal.

Kende hij zodoende niet de dogmatische verdieping van Calvin, hij miste ook de mystieke verrukking van Luther, en dat hing misschien ook met zijn humanisme samen. Met de sterke ontwikkeling van zijn humanistisch vorm- en stijlbesef was toch ook wel iets van den humanistischen zuurdeesem in zijn denken doorgedrongen. Hij deelde met de andere humanisten dien geheimen trots van hen, die de wetenden en de kennenden zijn onder onwetenden en onkundigen. Hij koesterde verwachtingen van den mensch en

de menschheid, en dacht niet zoo heel gering van de diensten, die het kennen aan een ethische levenshouding zou kunnen bewijzen; hij behield ook een zeker optimisme aangaande een verbetering van zeden en beschaving; en trachtte, toen hij eindelijk een openlijke uiteenzetting met Luther niet langer kon omgaan, althans iets van den vrijen wil van den mensch te redden. En dat de menscheijke dingen hem zwaarder wogen dan de goddelijke, was een verwijt van Luther, dat misschien niet geheel juist was, zooals het bedoeld werd, maar ze wogen bij Erasmus toch altijd zwaarder dan bij de beide groote Reformatoren.

In het zeer lezenswaardige hoofdstuk over Erasmus en Calvin nu betoogt mej. Mann, dat de beslissende scheidslijn tusschen Humanisme en Reformatie eerst door Calvin met vaste hand is getrokken. En inderdaad laten de eerste bladzijden van de Institutie daarover reeds geen twijfel meer toe.

Zeker heeft Calvin de beteekenis van Erasmus ten volle begrepen; hij ontving zijn algemeen-culturele en literaire ontwikkeling in een erasmiaans milieu, moet later zijn Augustinus toch in de door Erasmus bezorgde uitgave hebben gelezen, bespreekt in zijn commentaren dikwijls (157 maal volgens mej. Mann) de meening van Erasmus over allerlei punten, en aanvaardde in het algemeen de eruditie van het humanisme.

Maar al het gematigde en verzoenende, verbindende en waardeerende, tolerante en liberale van het standpunt van Erasmus wees hij onverbiddeijk af. Zulke figuren, die de scheiding altijd trachten te bezweren met het compromis, moet hij veroordeelen en rekenen tot de Nicodemieten, wier houding hij zoo scherp afkeurde: zijn God eischt nu eenmaal lichaam en ziel van den mensch geheel en al, restloos op.

Inderdaad sneed de Reformatie met Calvijn's Institutie de laatste banden met het humanisme door. Want de weg van Bazel naar Wittenberg moge lang zijn, naar langer is die van Bazel naar Genève. Hier ontmoette het humanisme een macht, die in den verderen loop van zijn bestaan zijn tegenstander zal blijven en zijn gangen nalijverig zal bewaken.

Dit komt in de zeer objectief gehouden beschouwingen van dit boek goed en duidelijk uit, al is het mogelijk, dat de onverdraagzaamheid van het calvinisme te veel is onderstreept en het specifiek humanistische van Erasmus misschien te zeer is toegespijst.

Maar Erasmus is nu eenmaal moeilijk begripelijk vast te leggen — altijd wisselen de tinten en vloeien de nuances bij hem in elkaar over.

G. A. LINDEBOOM.

OPVOEDING EN ONDERWIJS

Slijtage.

Ik bedoel nu eens niet de slijtage aan de schoolmeubelen, aan het gebouw, aan de leermiddelen. Ook denk ik niet aan wat men wel eens met een minder mooi woord slijtage bij het personeel van de scholen noemt. Neen, ik denk hier aan slijtage in verband met de resultaten van het onderwijs. Het is immers een niet tegen te spreken feit, dat heel wat van de kennis, die een mensch in den loop van zijn leerjaren opdoet, weer verdwijnt in het latere leven. „Daar weet ik nu niets meer van“, verzucht menigeen, die zijn kinderen bezig ziet, met schoolse kennis te verzamelen. Ook de vaardigheden, die men zich vroeger eigen gemaakt heeft, verleert men weer, wanneer men zich niet gedurig blijft oefenen.

Om twee redenen breng ik dit verschijnsel nu graag eens onder de aandacht van de lezers.

De eerste reden staat in verband met de klachten over de resultaten van het onderwijs, die we ook in onze dagen weer gedurig te hooren krijgen. Jonge menschen, die eenigen tijd geleden de school verlieten, schieten dan in een of ander opzicht te kort en de schuld daarvan wordt dan aan de school geweten. Het onderwijs is niet voldoende geweest, zoo oordeelt men dan maar dadelijk. Niet altijd is men hierin billijk. Natuurlijk, een school kan te weinig nadruk op het één of ander leggen, kan ook te veel tijd besteden aan dingen, die voor het praktische leven van te weinig belang zijn. Ik denk nu maar eens aan een massa jaartallen bij geschiedenis of een groot aantal plaatsen bij aardrijkskunde. Maar onze methodiek is nu wel zoover gevorderd, dat er in het algemeen gezegd kan worden, dat de school haar taak vrijwel nauwkeurig omschreven vindt. Zoo hebben de kinderen vaak een goede, soms zelfs een keurige hand van schrijven geleerd en leverden ze meermalen een taallesje of een opstel af, waarin zoo goed als geen fout voorkwam. Maar hebben ze nu een paar jaar lang geen pen in de hand gehad — en dat komt voor — of zijn ze gedurende een poos niet voldoende op stijl

en taal gecorrigeerd, dan valt niet zelden een droevige achteruitgang te constateeren. En daar mag men dan niet de school aansprakelijk voor stellen. Dan mag men geen roerende klachten uiten over de droeve resultaten van het onderwijs.

Daar komt bij, dat men in onzen tijd van het kind wel wat veel belijft te vragen. Misschien dat daar de school wijzer in moest wezen. Maar de één biedt dan tegen de ander op. Als men ziet, welke boeken betrekkelijk jonge kinderen al krijgen door te werken, dan is het duidelijk, dat het onmogelijk allemaal hun eigendom kan worden en dat er op deze stof veel slijtage moet voorkomen.

Men heeft wel eens gemeend, en uit die gedachte hebben heel wat ouders geleefd, dat als men de kinderen op een goede school heeft, de verantwoordelijkheid voor het onderwijs van de ouders is afgewenteld. Maar dat is een dwaling. Dan moeten er klachten vallen over slijtage. Als de kinderen van school zijn, moeten de kennis en de vaardigheid worden onderhouden. In vele gevallen gebeurt dat door voortgezet onderwijs, maar waar dat niet zoo is, daar bieden de jeugdverenigingen van onze dagen een welkome gelegenheid om heel wat bij te houden. Dat moesten de ouders nog veel beter inzien. Dan zouden ze hier niet zooveel aan de vrije keuze van hun opgroeiende kinderen overlaten.

De kinderen moeten blijven lezen, ook eens wat hardop voorlezen. Weet men in vele gezinnen, hoe prachtig het is, in den huiselijken kring op den rustigen Zondagavond een boek samen door te lezen; één leest hardop voor? De kinderen moeten van jongsaf meedoen aan de familie-correspondentie. Dan blijven ze schrijven en ze houden de vrijmoedigheid, hun gedachten vrijuit neer te schrijven. Wordt ook de Bijbellectuur in huis gebruikt, om de kennis van de Bijbelsche Geschiedenis, op school opgedaan, te bewaren voor slijtage?

De oogen gaan er weer meer en meer voor open, dat de beteekenis van het gezin voor de opvoeding groot is. En dat geldt niet in het minst van de slijtage van de verworven kennis en vaardigheid.

Gr.

G. MEIMA.

DE PERSSCHOUWT

Hoedemaker en toch niet Hoedemaker.

Dr van Lonkhuijzen schreef een brochure: „De Christelijke Staat en de geestelijke en zedelijke ontarding onder ons volk“. Zij is ons persoonlijk nog niet onder de oogen gekomen. Ons blad zal er wel op terugkomen. „De Nederlander“ heeft reeds beweerd, dat de brochure loopt „in de lijn van Dr Hoedemaker“. Op zichzelf is dit nog niet een aanleiding voor ons, om dit oordeel hier te vermelden. Het treft ons echter, dat in hetzelfde nummer van „De Weeker“ twee schrijvers op dit punt elkaar tegenspreken. Wij geven eerst het woord aan den Chr. Geref. Dr H. Janssen, die aldus schrijft:

En thans heb ik juist de lezing beëindigd van een brochure, uitgegeven bij den uitgever Kok te Kampen, over: „De Christelijke Staat en de geestelijke en zedelijke ontarding van ons Volk“, door Dr J. van Lonkhuijzen, die iedereen moet trachten te lezen, want daarin gaat Dr van Lonkhuijzen, die beslist Anti-revolutionair is, op de lijn van Dr Hoedemaker over. Wij komen zelf daar later op terug. Maar vermelden hier het oordeel reeds van het Christ. Hist. Dagblad „De Nederlander“, dan kan ieder lezen, hoe de redactie over deze brochure oordeelt.

En — gelijk wij reeds opmerkten — in hetzelfde nummer komt een recensie van deze brochure voor van de hand van den redacteur (J. J. v. d.) S(chuit) die, precies andersom concludeerende, constateert:

Men merkt hier aanstonds, dat anti-revolutionaire staatkunde zoo geheel andere beginselen voorstaat dan het Hoedemakeraansche ideaal.

Hier wordt het begrip Christelijke staat toegeticht in zijn doorwerking voor onze staatkunde, en wat bij Hoedemaker veel te weinig uitkomt, dat het begrip „staat“ uit de gratia communis stamt, wordt hier duidelijk en klaar gehandhaafd.

Het is wel treffend, dat zoo geoordeeld wordt. Het lijkt ons een gevolg, enerzijds van het feit, dat aan Hoedemaker allerlei legenden worden vastgeknoopt, en voorts van de omstandigheid, dat hetzelfde gebeurt ten aanzien van de A.R.-partij van heden.

Zenuwachtigheid.

Het „Algemeen Weekblad voor Christendom en Cultuur“ plaatst een volgend ingezonden stuk (onder den titel „1886—1936“):

Naar de dagbladen melden, worden reeds maatregelen voorbereid om in 1936 de „doleantie“ van 1886 te herdenken. Met gegrunde vrees zien degenen, die zich dien schrikkelijken tijd herinneren, terwijl zij bleven „onder het synodale juk“ (zooals het heette), deze gedachtenisviering tegemoet. Ongetwijfeld zal op velerlei wijze God worden geprezen en gedankt door voorgangers en leden der „Gereformeerde Kerken“ om hetgeen „Hij“ toen heeft gedaan. En een feestrede van Z.Ex. Colijn zal niet uitblijven. Er wordt een gedankboek samengesteld en het is niet twijfelachtig in welken

geest dit heeft bij een onoverwinnelijke zielewonderwerken.

Hoe velen vóór 50-dienst er daan, w't geschiedt Kerken" broederi Afgescha tegenover een wam bekwaam hebben gelicht van de een over

Wat is verboden geschiedt tics. Nic ons; maar handelen. bewijs, da broederi zich hier lichte v al het be broederi

In het Cultuur" de Quake.

Seder „Eerde“ tigd, w Quakers aanleid standig sinds M waaraan van ho kindere was de Genoots en Eng interna of Lan-voorige den ge Wat onder institut interna Bolkest

Even late

Ofsch komen, meer r geregel Franc

Dat tot uitli onderli aard, i zijn Qu wegend de kind

Het sch enkele M

De in Indivi ook e Holla spanni waarde bliven viduall vrucht streefd

En even

In a aantal gens e duideli gevev naar z lesgeve de ver loop. V den in van le bespre lingen latente wordt opgew groote houdir die teg heeft w van va Veei licha

Met di slagen. Quakers